
SZABADGYÖK-KUTATÁS ÉVTIZEDEI

Egyiptomi orvostörténeti kutatások szabadgyökös vonatkozásai

Free radical aspects of Egyptian medical history research

Dr. Győry Hedvig Ph.D.

Szépművészeti Múzeum és Magyar-Egyiptomi Baráti Társaság

hedvig.gyory@szepmuveszeti.hu

Initially submitted March 25, 2018; accepted for publication April 18, 2018

Abstract

The article reports about our free radical research work in the field of the ancient Egyptian medical treatments. It was done in the frame of the Semmelweis University II. Department of Internal Medicine and the Institute of Pharmacopoeia. Results were published usually in the Orvosi Hetilap [Medical Weekly] or Fitoterápia [Phytotherapy] magazine. Our work is based on the analysis of ancient Egyptian texts, on exploring scientific publications and on own measurement results. Thus we used the method of philology, carried out phytotherapy studies, used ethnographic observations, and compared them to the content of the ancient Egyptian prescriptions. As a result, we found several data that not only extend our knowledge on the past, or gives interesting details, but it also has the merit of considering for broadening the potential of modern medicine. All this suggests that the combined use of social sciences and medical knowledge can also be fruitful for the free radical researches which are seemingly miles away from Egyptology.

Kulcsszavak: szabadgyök kutatás, ókori Egyiptom, fitoterápia, Semmelweis Egyetem

Key words: free radical research, ancient Egypt, phytotherapy, Semmelweis University

---

Indulás

Az egyiptomi orvostörténeti kutatások első, és egyetlen kutatója hazánkban Regöly-Mérei Gyula (1908-1974) volt, aki orvostörténeti kalandozásai során az őskori és ókori népek gyógyászati ismereteit tekintette át. A babiloni, asszír, óperzsa orvostudomány mellett kiemelt szerepet kapott munkásságban az ókori Egyiptom, melyről több mint tíz cikke jelent meg, és egy könyvfejezet [19]. Ez talán annak is köszönhető, hogy Nemeskéry János bevonta a Természettudományi Társaságban őrzött protézis mumiáfej vizsgálatába, [18] melynek paleopatológiai részletei különösen nagy érdeklődést váltottak ki benne. Ez a helyzet kelthette fel Fehér János professzor úr figyelmét, amikor az Orvosi Hetilapban közzétettem egy, az óegyiptomi szülészetre vonatkozó cikkemet, mely a források összegyűjtésével az általános jelenségek és korabeli megoldásokra koncentrált. [12] Több hosszabb-rövidebb beszélgetés után, melybe az akkor még kandidátus Dr. Blázovics Annát is bevonta, kérte, hogy vizsgáljuk meg az óegyiptomi recepteket, figyelve a mai tudomány számára levonható hasznos ismereteket. Az eredmény sok éves közös munka lett, mely a hatóanyagok vizsgálata alapján a szabadgyök-kutatás számára is új lehetőségekre hívta fel a figyelmet.

Út a fitoterápiához

Az óegyiptomi orvosi szövegek közös tanulmányozásán alapulva számos cikk és könyvfejezet is született [5, 6, 7]. Minden esetben a receptekből indultunk ki, azok alapanyagait, és tulajdonságait vizsgáltuk, és a receptek szűkszavú útmutatásait az óegyiptomi gyógyászat általános jelenségei, a kor szokásai valamint a farmakodinamikai törvények és jelenségek alapján értelmeztük. Így született meg először az általános jelenségeket bemutató cikk az Orvosi Hetilapban,[2] majd a Fitoterápia c. folyóiratban.[9] Ezekben a cikkekben jelentek meg első lépéseink eredményei, melyek a magyar közönség számára is közzé tették a nemzetközi egyiptomi orvoslással kapcsolatos lényeges eredményeket, és néhány ismert példával illusztrálták a kutatásban rejlő lehetőségeket. Tisztázódtak téves nézetek, mint például a vérkeringés és véráramlásának útja közti terminológiai kérdés, a mágia és a megfigyelés alapú racionális orvoslás egymást kiegészítő szerepe, a korabeli anatómiai ismeretek eredete. Az interdiszciplináris megközelítés egyúttal új szempontokat is felvetett, és lehetséges kutatási irányokat, melyek a modern gyógyászati kihívásokkal állnak kapcsolatban. Sor került az óegyiptomi gyógyszerek néhány hatóanyagának behatóbb vizsgálatára, és nyilvánvalóvá vált, hogy – legalábbis a véletlenszerűen kiválasztott első növények hatástani szempontból alkalmasak voltak az adott tünet valamilyen szintű kezelésére. Mindezek a közös munka folytatása, és kiszélesítése mellett szóltak.

A következő kérdés azt volt, hogy melyik irányba induljunk tovább. Az óegyiptomi orvoslás testtájak szerint tagozódott, a receptúrákat is gyakran e szerint csoportosították, így kézenfekvőnek tűnt az anatómiai alapú vizsgálat. Fehér professzor úr májkutatásai természetszerűleg keltették fel érdeklődését a májra vonatkozó korabeli ismeretek iránt, így nem meglepő, hogy felmerült, a máj betegségeivel, elváltozásaival kell foglalkoznunk. [13] Maguk az egyiptomiak is ismerték a „*máj könyvét*”, melyben azonban a kezelés okát egyáltalán nem nevezik meg. Első lépésként ezért azt vizsgáltuk, mit tudtak, tudhattak akkoriban erről a szervről. Az Ebers papyrusz három passzusa (Eb854-856) a korabeli terminológiát használva precízen leírja a vonatkozó orvosi ismereteket. Szoros összefüggést fedeztünk fel a mágia és a racionalitás vonatkozásában: létfontosságú szerv – mumifikálták, védő istensége Amszet, akinek neve a *miszet* „*máj*” szóval összecseng, őt pedig Szelket skorpió istennő védelmezi. Szelket papjai foglalkoztak a skorpiószúrással és a kígyómarással – az egyiptomiak megfigyelése szerint pedig ezek a mérgek olyan erősek voltak, hogy a májba is eljutottak. A papyruszon szereplő két különálló anatómiai könyv leírásai azonban nem egyeztek egymással, sőt egymással is ellentmondásba kerültek. A 2. traktatusból egyszerűen – további belső szervekkel együtt elhagyták a májat. Az elsőben viszont szükségét látták, hogy külön magyarázó szöveggel kísérjék. A leírás alapján a mai ismereteinktől teljesen eltérő általános képet lehet nyerni a máj felépítéséről és működéséről. A szervezet összeomlásának lépéseit is megörökítették, ill. annak hirtelen helyreálltát. Ezeket a zavarokat pedig elképzelésük szerint a víz és levegő helyébe lépő vér okozta, mely a *HAtj* szívből a *metukon* („*csatornák*”) keresztül érkezik, és oda is jut vissza – ezért képes az egész szervezet működését befolyásolni. A máj vizsgálata alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a korabeli anatómiai és élettani szemlélet annyira eltér mai szempontjainktól és hozzáállásunktól, hogy azzal teljességgel összevethetetlen. Növeli a nehézségeket, hogy ráadásul ismereteink az óegyiptomi betegség-megnevezések azonosítását illetően is rendkívül hiányosak. Ismert viszont számos *materia medica* – sok más bizonytalanul azonosított vagy meghatározatlan mellett. Célszerűnek tűnt ezt az irányt kitűzni.

Kis kitérő

Menet közben érdeklődésünk a kezelés eszközei és módja felé irányult - elsősorban a Drekapothek anyagoknak a felhasználása következtében. A korabeli orvosi szakkönyvek egy jellegzetes csoportosítása is történhetett a módszer alapján. Elkülönítették például a kenőcsöket, a beöntéseket, az orális terápiát, és a sebészetet. A műtét egy speciális gyógyító kör, a Szahmet papok feladatkörébe tartozott, és emlékeink nem

őrizték meg ennek semmilyen írásos nyomát. A sebkezelés különböző további módszerei viszont vizsgálhatók a racionális orvosi papiruszokon, mint például az Ebers papirusz vonatkozó részein. Egy kiemelkedő orvosi gyűjtemény, a Smith papirusz pedig a törzs traumatológiai eseteit írja le. Ennek értelmezésére tettünk kísérletet sebészzakemberek bevonásával.[20] Ma rendkívül veszélyesnek, sőt kerülendőnek tartott anyagokat is rávittek akkoriban a sebekre, a gyógyulás reményében. Mindjárt a kezdetekkor felmerült a kérdés, hogy egyáltalán elképzelhető-e, hogy ezek az anyagok pozitív hatást fejthettek-e ki. Arra az eredményre jutottunk, hogy bár a rizikó nagy volt, bizonyos esetekben segíthetett. Ilyen a penészes kenyérral történő kezelés, a csíra szegénnyé tett emberi ürülék, vagy akár a lárva terápia is. A rost, zsír, szteroid, tripszin, poliamid, polifenol és fenolsavak bizonyos esetekben – amit a mágia módszerével vélték biztosítani - valóban hatásosak lehettek, de éppen ez mutatja, hogy maguk is érzékelték a kezelés bizonytalan kimenetelét.

Az eszközök felderítése és használati módja [21] viszont nem egyszer igen modern megoldások felfedezését eredményezte, például a ragtapasznak megfelelő vászoncsík esetében. Megfigyelés és mitológiai / vallási képzetek kéz a kézben irányították az orvos tevékenységét. A betegség okának a test valamely nyílásán behatoló rossz szándékú istenséget, démont látták, akinek távoltartására kiváló eszköznek vélték a számukra is visszataszító anyagok felhelyezését akár a friss nyílásra, vagyis a nyílt sebre. Úgy vélték, ennek hatékonyságát eredete még inkább fokozni tudta – például a Széthet megtestesítő számártrágya formájában. Mindezek felhívták a figyelmet a kezelést kísérő pszichológiai hatásokra, a környezeti tényezők fontosságára, az orvosban, a gyógyulásban és a segítő istenben való hit szerepére, de maguknak a recepteknek a konkrét tartalmában nem vittek közelebb. Eredményesnek bizonyult azonban az ezzel párhuzamosan folyó fitoterápiás irány.

Egyiptomi fitoterápiás kutatások

Az ókori egyiptomi receptek leginkább megfogható, számunkra is biztosan értelmezhető elemei az azonosított *materia medica*. Ezek mennyisége a felhasznált alapanyagokhoz képest viszonylag kevés, ezért fontosnak tűnt, hogy mennyiségüket lehetőség szerint bővítsük. Így lett az egyik első vizsgált alapanyag a *hemait*, melynek két, merőben eltérő jelentését vetette fel a korábbi kutatás: keserű mandula (*Prunus amygdalus Batsch*) és görögszéna (*Trigonella foenum graecum L.*). [11] Felhasználása jellemzően olaj formájában történt, és – egészen kivételesen – fennmaradt egy részletes leírás a Smith papirusz hátoldalán ennek az olajnak az elkészítéséről. A leírás technológiai és anyagismereti elemeket egyaránt tartalmaz, és a kipróbálás lehetőségét is magában rejti. A vizsgálódás a korabeli olajkészítés technológiájának a kutatásával pedig még teljesebbé vált. A kutatás eredményeit bemutató cikk ennek megfelelően a recept első magyar fordítását és magyarázatát adja, áttekintést nyújt a fáraókorai kenőcskészítés ismert formáiról, kitér a keserűmandula és a görögszéna óegyiptomi felhasználására, előfordulására, azok hatóanyagaira és modern népgyógyászati felhasználására, és a *hemait* görögszénával való azonosítást valószínűsíti.

Közben a Magyar-Egyiptomi Baráti Társaság Ókori Egyiptomi Bizottságában is létrehoztunk egy munkabizottságot az eredmények megismertetése érdekében, és több előadást tartottunk az ókori Egyiptomban ismert és használt gyógynövényekről. Ezek egyikét az Egyiptomi Füzetekben meg is jelentettük. [8] Héthelyi Éva műszaki szakértő személyével az előadás a fitoterápia mellett az aromaterápiára is kiterjedt. Célunk az volt, hogy a frissen szerzett ismereteket minél többen megismerjék, egyúttal pedig ez alkalmat nyújtott egyfajta összegzésre, rendszerezésre, a még kiforratlan eredmények áttekintésére, a szakmai konzultáció kibővítésére. A szakmai előadások között kiemelkedik a Magyar Fitoterápiás Társaságban tartott előadás.[3] Egy szélesebb körű konferencia szervezése anyagi erőforrások hiánya miatt elnapolódott.

Ez a jelentős mértékben szemléleti, megközelítési változást hozó kutatás és az eredmények szélesebb körű megismertetése szükségessé tette számomra, hogy az egyiptomi kultúra egésze szempontjából is áttekintsem gyógyászati ismereteinket. Ezt a törekvésemet megerősítette, formai és időkeretek közé fogta, hogy a Kriterion kiadótól felkérést kaptam egy korabeli életmód könyv megírására.[14] Ebben a gyógyászati kutatások csak egy kis részt tettek ki, de a szabadgyök-kutatások közben fogant új szellemi irány az egész munkában érvényesült. A téma feldolgozása új kihívásokat és szempontokat vetett fel, és egy időre a szabadgyök-kutató csoporttól elválva, az egyiptomi orvosi ismeretek történeti fejlődését, és a mitológiai-vallási háttérrel kezdtem vizsgálni, aminek eredményeit különböző helyeken megjelent cikkeimben közzé is tettem. E kutatás adta a filológiai irányt, és vezetett az Ebers papirusz belgyógyászati könyvének a tanulmányozásához, amiből Ph.D. disszertációm is megszületett a Semmelweis Egyetemen Dr. Forrai Judit tanszékvezető egyetemi tanár vezetése alatt.

A *materia medica* kérdése azonban újra és újra visszatérő téma, és a közös munka a szabadgyök-kutatásokkal foglalkozó munkatársakkal néhány éves kihagyás után folytatódott. A közönséges füge (*Ficus carica L.*) jelentette a kiindulópontot, aminek gyógyászati alkalmazása először történeti kérdésként merült fel, [15] majd kultúrtörténeti-gyógyszerésztörténeti irányból vitte új irányba a kutatást, amibe Semmelweis Egyetem gyógyszerész hallgatóit is bevontunk.[1] Az irodalmi kutatás eredményeivel pedig a füge sokrétű felhasználási lehetőségeire és egészségmegőrző, javító szerepére kívántuk felhívni a figyelmet, ami azért is fontos, hiszen az aszalt füge mellett a magyar piacon is egyre gyakrabban lehet kapni a friss fűgét részben a hazai termesztés kezdeteinek köszönhetően, amit az éghajlatváltozás az ismert tendenciák alapján a jövőben még növelni fog, részben az importárúk között. A füge több mint 100 hatóanyaggal fontos potenciális gyógyszeralapanyag és étrend-kiegészítő.

Közben egy újabb növény, „*inenek*”, vagyis az oxigénközpontú szabad gyököket megkötő *Conyza dioscoridis L.* került látókörünkbe, melyet akkoriban önmagában tejjel vagy édes sörrel elegyítve, tehát egyedüli hatóanyagként a *weremit* féreg kiűzésére tartottak alkalmasnak.[16] Szakirodalmi kutatások során ennek felhasználását próbáltuk megérteni. A recept a Ramesszeum III. és az Ebers papiruszban is lejegyzésre került, tehát már a Középbirodalom korában ugyanúgy használták, mint ahogy az Újbirodalom idején. Minthogy a növény más receptekben további alapanyagokkal együtt fordult elő, a rejtélyes *weremit* féreggel kapcsolatban viszont egyedül, feltételezhetően fő hatása ebben rejlett. Szakirodalmi vizsgálódásunk során számos pozitív hatóanyagát találtuk meg, és rábukkantunk egy egérkísérlet sorozatra, melyben *Schistosoma mansoni* fertőzött egyedek kezelésében érték el vele javulást. Ez felveti a *weremit* esetleges azonosítását a parazitával. A növényvel párhuzamosan a tej és a sör hatóanyagait is áttekintettük, hiszen ezek az óegyiptomi receptek gyakori vivőanyagai, de mint egyértelművé vált, hatóanyagai is. Minthogy itt datolyával készült édes sörről volt szó, ennek hatóanyagait is megvizsgáltuk, és kiderült például, hogy a datolyakivonat hatásosan enyhíti a gyomorfekély tüneteit, mert bizonyos mértékű védelmet nyújt az alkohol negatív hatásaival szemben. Mivel pedig az édes sört a két korábbi változat nem említi, az Ebers papirusz fiatalabb receptje egy valóban hatékony anyag hozzáadásával bővült. Ez jól szemlélteti, hogy az egyiptomiak ragaszkodtak elődeik eredményeihez, azt kívánták újból és újból megismételni, de folyamatosan fejlesztették is ismereteiket – noha ennek jellemzően egyáltalán nem voltak a tudatában, hiszen csak a régi, jól bevált receptek ismétlésére törekedtek.

Ahogy belelendültünk az egyes drogok vizsgálatába, ismét előkerült a máj kérdése. Ezúttal a kezelésére vonatkozó receptek összetételét vizsgáltuk meg, milyen hatóanyagok felhasználásával próbálták kóros – közelebről meg nem határozott – állapotát kezelni az Ebers papiruszon megőrzött „*máj könyvében*” (Eb477-481).[17] A cikkben az Ebers papirusz 5 receptjét tettük tüzetes vizsgálat tárgyává, a receptben szereplő alapanyagok hatásmechanizmusa szempontjából. A következő lista állítható össze a felhasznált

alapteranyagokból: pAy.t/akácia mézga, jns.t/ánizs, wan/ boróka, xAsy.t/földitök, dAb/füge, nbs/krisztustövis, sSn/lótusz, wnSj/mazsola, jsw/nád, Snj-tA/papirusztermés(?), jSd/sivatagi szilva, DAr.t/szentjánoskenyér, nqAw.t/érett szikomor, jArr.t/szőlő, snTr/tömjén, sm.t/zsázsa, stj/sárga okker, sjA/egyelőre meghatározatlan ásvány és folyadékok, mint a jrp/bor, jrT.t/tej, Hnq.t/sör és mw/víz. Megnéztük, milyen hatóanyagokkal lehetett számolni. Megállapítottuk, hogy a növényi *materia medica* különböző flavonoidokat, fenoloidokat, fenoloid típusú vegyületeket, fitoszterolokat, szaponinokat és illóolajokat tartalmazott. Valamennyinél kimutatható valamilyen pozitív hatás a máj szempontjából – melynél áttekintettük az életmód és étkezés alapján felmerülő rizikófaktorokat, és azokat a májelváltozásokat, melyek ezek következtében felléphetnek. Találtunk olyan anyagokat is, melyek további vizsgálata új lehetőségeket vethet fel a modern májterápiás kezelések kiszélesítésében. Kutatásainkat eredményesnek ítélték, és 2017 májusában Markusovszky Lajos díjjal jutalmazta az Orvosi Hetilap Szerkesztőbizottsága és Szerkesztősége.

A kutatások újabb irányát jelentik az ásványi anyagvizsgálatok, melyben Dr. Szentmihályi Klárával Ph.D. dolgozunk együtt. Izgalmas kérdés például a krisztustövisben (*Zizyphus spina-christi*) rejlő gyógyászati lehetőségek feltárása, különösen, mivel gyakran tűnik fel a receptek alkotórészeként, de a gyógyászati felhasználás mellett a termést gyümölcsként és kenyérré feldolgozva is fogyasztották.[4] Ezért is tűnt lényegesnek az anyagvizsgálata. Az ásványi anyagok közül magnézium tartalma viszonylag magas, ami ugyan kis mennyiségben fogyasztva nem eredményez jelentős változást, ám az étkezés szokványos elemeként már mindenképpen lehet számolni a magnézium egészségre gyakorolt jótékony hatásával. Lényeges a levelek hatóanyag összetétele is, mely a szakirodalom alapján eredményesen alkalmazható például az aflatoxinmérgezés esetében.

Ezt az irányt építettük be a szikomórfüge (*Ficus sycomorus L.*) kapcsán, amiből szintén sikerült valódi, egyiptomi anyaggal dolgozni. [10] A szikomórfa óegyiptomi felhasználása rendkívül széles skálán mozog, a gyógyászatban gyakorlatilag minden részét valamilyen formában hasznosították. Az alkalmazás módja és célja is szerteágazó. Nem csoda, hogy a szikomórfa a fáraók korában különös tiszteletnek örvendett, a legkorábbi időkben is ott volt a Napisten újjászületésének színhelyén. A szakirodalomban végzett kutatások és az anyagvizsgálatok egyaránt megerősítették, hogy egy hatóanyagokban igen gazdag növény. A szikomórfügében gallotannin, szaponinok, redukáló cukrok, alkaloidok, szteroidok, terpenoidok, flavonoidok, antrakinonok vannak, míg levelében többek között mézgat, cukrot, vitaminokat, tanninokat, flavonoidokat, debricint és ficint találtak, és tápértéke is magas. Erős antioxidáns hatást mutat. Modern afrikai népgyógyászati és ókori egyiptomi orvosi felhasználásai egyaránt magyarázatot nyernek különböző részeinek hatóanyagai alapján, ami újabb lehetőségeket jelent a modern farmakognózia területén.

Összefoglalás

Áttekintve a Szabadgyök-Kutatócsoport-hoz kapcsolódó munkákat, joggal mondhatjuk, hogy kutatásaink olyan eredményeket hoztak, melyek orvostörténeti szempontból éppúgy értékesek, mint gyógyászati szempontból, mivel a farmakognózia területén a határok kiszélesítésére, és újabb terápiás indikációk felfedezésére nyújthatnak megoldásokat. Beigazolódott, hogy az óegyiptomi receptekben alkalmazott alapanyagok jelentős részének felhasználása hatástanilag is igazolható.

BIBLIOGRÁFIA

BALÁZS Andrea - FICSOR E. - GYŐRY Hedvig: A fügefafa (*Ficus carica L.*) története és fitoterápiás alkalmazása. Orvosi Hetilap, 152/2, 2011. január 9, 72-75.

BLÁZOVICS Anna – GYŐRY Hedvig - FEHÉR János, Orvoslás az ősi Egyiptomban, Orvosi Hetilap, 1999, 140/26, 1471-1475.

BLÁZOVICS Anna - LUGASI Andrea - HAGYMÁSI Krisztina - RAPAVI Erika - GYŐRY Hedvig - KÉRY Agnes, Természetes eredetű hatóanyagok jelentősége a primer prevencióban, az életminőség javításában, Magyar Fitoterápiás Társaság, Tapasztalatok a gyógynövények és a fitoterápiás készítmények gyakorlati felhasználásáról. Budapest, (április 17-19.) 2000.

GYŐRY H. – BLÁZOVICS A. - SZENTMIHÁLYI Klára: A nabak avagy krisztustövislevél ásványianyag tartalma. 14. Magyar Magnézium Szimpózium/ Budapest, 2015. április 16.

GYŐRY H.: Medicine in Ancient Egypt. in: Encyclopedia of the History of Science, Technology, and Medicine in Non-Western Cultures, Springer DE, 2008, 1508-1518. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-4425-0_9748

GYŐRY H.: Surgery in Ancient Egypt. in: Encyclopedia of the History of Science, Technology, and Medicine in Non-Western Cultures, Springer DE, 2008, 2053-2059. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-4425-0_9795

GYŐRY H.: Wound healing in ancient Egypt, in: Encyclopedia of the History of Science. Technology, and Medicine in Non-Western Cultures, Springer DE, 2008, 2296-2303. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-4425-0_9730

GYŐRY Hedvig - BLÁZOVICS Anna - HÉTHELYI Éva, Gyógynövények az egyiptomiak életében. Egyiptomi Füzetek 2/2, 2002.

GYŐRY Hedvig - BLÁZOVICS Anna, “Amit Su készített magának” – Ősi egyiptomi receptek, Fitoterápia IV/4, 1999, 98-103.

GYŐRY Hedvig – SZENTMIHÁLYI Klára – KATONA Júlia – BLÁZOVICS Anna: A szikomór története és fitoterápiás alkalmazása a népi gyógyászatban és az ókori Egyiptomban. Kaleidoscope 2016/7. No.13. 447-456.

GYŐRY Hedvig, “Hozzanak igen sok *HmAj.t* növényt, úgy 2 zsákot” Görögszéna- és mandulaolaj az ókori Egyiptomban, Fitoterápia, VI/1, 2001, 4-11.

GYŐRY Hedvig, “Megalkotlak itt téged” – Magzat és újszülött az ókori Egyiptomban, Orvosi Hetilap 140/38, 1999, 2118-2123.

GYŐRY Hedvig, “Négy ere van a májnak.” A májról alkotott anatómiai ismeretek az Ebers papiruszban, Orvosi Hetilap 20/142, 2001, 1061-1066.

GYŐRY Hedvig, „Tölts be száz tíz évet a földön és tagjaid maradjanak erősek” – Életmód és egészség az ókori Egyiptomban, Kolozsvár: Kriterion 2003.

GYŐRY Hedvig, Izajás csodaszere, a gyógyító füge, in: Hubai Péter – Majsai Tamás (szerk.), A te könyvedbe mind ezek beíratottak. Szümpozium a Bibliáról, Budapest 2010, 85-102.

KATONA Júlia - GYŐRY Hedvig - BLÁZOVICS Anna, A weremit kiűzése a hasból. Óegyiptomi recept hatásosságának értelmezése az újabb kutatási eredmények alapján. Orvosi Hetilap 156/50, 2015, 2053-2059.

KATONA Júlia – GYŐRY Hedvig – BLÁZOVICS Anna: „Azon orvosságok kezdete, melyeket a májra adnak”, Orvosi Hetilap 2016, 157. évf. / 48. szám, 1926-1933.

REGÖLY-MÉREI Gyula – NEMESKÉRI János, Bericht über eine bei einer Mumie verwendete Nasenprothese. – Zeitschrift für Ägyptische Sprache und Altertumskunde 84/1959: 77–78.

REGÖLY-MÉREI Gyula, Az orvostudomány története: 1. rész. A történelem előtti idők, a primitív népek gyógyászata, az ókor orvostudománya. 1957, Medicina, Budapest.

SIPOS Péter – GYŐRY Hedvig - HAGYMÁSI Krisztina - BLÁZOVICS Anna, Különleges gyógymódok az ókori egyiptomi sebgyógyításban, Sebkezelés – Sebgyógyulás V, 2002/2, 31-32.

Sipos Péter - Győry Hedvig - Hagymási Krisztina - Ondrejka Pál - Blázovics Anna, Special Wound Healing Methods Used in Ancient Egypt and the Mythological Background, World J. Surg. 28, 2004, 211-216. <https://doi.org/10.1007/s00268-003-7073-x>